

Soha nem szerettem magamról beszélni. Rólam beszéljenek a szerepek. A többihez senkinek semmi köze.

Akkor miért akarod ezt a könyvet?

Nem én akartam. Eszembe sem jutott ilyesmi. Csak kértek rá, és megtisztelő, hogy valakik úgy gondolják, érdekelhetem ebben a formában a közönséget. Meg azt is gondolom, talán most már beszélhetek. Van rá alapom. Most már senki nem mondhatja, hogy csak úgy fecsegek.

Te hogy vagy az emlékekkel? Szeretsz emlékezni? Őrzöl magadban képeket?

Nem. Nem szeretek emlékezni. Nem szoktam. De mégis. Úgy tudja szurkálni az embert egy-egy emlék. Akkor jöttem erre rá – mert addig nem tudtam, hogy ez mi –, amikor az első klipeket láttam a filmen vagy tévében, ezeket a rövidre vágott izéket, hogy abba mennyi mindent bele lehet sűríteni. Egyetlen képbe. És tényleg, teljesen váratlanul – az ember maga sem tudja, mitől, miért –, egy kép bevillan. Akár évtizedek távlatából.

És a szagok? Nekem a szagok hoznak vissza néha olyasmit, amiről nem is tudtam, hogy emlékszem rá.

Persze, hihetetlen, hogy ez mennyire így van. Ugye már Proust óta tudjuk a szagok hatalmát. Nekem a gyerekkort

hozzák vissza. A főzést, a konyha illatát. Édesanyám nagyon jól főzött, mindig mondta szegény, hogy csak figyeljem. Legalább nézd, mit csinálok, mondta. Mondtam, hogy én nem nézem, és nem is érdekel, én színésznő leszek, és nem fogok főzni soha.

Ekkor hány éves voltál?

Három? Négy? Legfeljebb öt. Szerencsére azért néha odafigyeltem, és volt valami fogalmam arról, mi az a pörköltalap. Ez később jól jött, már Kaposváron. A színészházban alattam lakott Nagy-Kálózy Eszter, és egyszer becsöngetett, hogy tudom-e, mi az a pörköltalap. Mert felhívta az anyukáját egy receptért, mire az anyukája mondta neki, hát kislányom, csinálj egy pörköltalapot. Eszternek fogalma sem volt, mi az. És akkor engem kérdezett. Az édesanyja a maradék pörköltet összekeverte nokedlivel, és jól összesütötte. Ezt akarta Eszter elkészíteni, de nem volt maradék pörköltje, erre mondta neki az anyukája, hát kislányom, csinálj egy pörköltalapot. Na, és akkor megtanítottam ezt Eszternek, el is neveztük Nagy-Kálózy kedvencének. Ezen nagyon sokat nevtünk. De térjünk vissza az illatokra. Falun nevelkedtem, tehát a gyerekkori illatok rengeteget jelentenek, az évszakok illata, a hó, amikor kilépsz a házból, amikor meg-megcsap a tavasz szaga, vagy a földszag, szóval egy csomó minden. Ugye falun nagyon jó egy gyereknek, mert mindenféle állat van, mi is tartottunk állatokat, mint mindenki körülöttünk.

Milyen házban laktatok?

Nekünk sosem volt saját házunk, anyám mindig bérelt valamit. Volt, hogy önálló házat, volt, hogy csak valakinél a mosókonyhát. Az csuda időszak volt, mert egy nyugdíjas állatorvos-

nál meg a feleségénél béreltük, akiknek nagyobb házuk volt, és hátul, a mosókonyhában laktunk mi, nincs mit szépíteni. Volt egy nagy, világos kert, olyan, amilyen a régi falusi házaknál volt szokás. Két nagy bukszussor, közte fűvel, külön a veteményes, elöl a virágoskert. Aztán jött a gazdasági udvar, ugye ott a tyúkok, egyéb állatok. És akkor hátul a nagykert, a gyümölcsös, meg mindenféle, oda azért már több mindent vetettek. Anyám gondozta a kertet, mert a bácsi már beteg volt, ágyhoz kötött. Ott csodálatosan éreztem magam, mert a néni nagyon szeretett, és nem kellett nekünk mindig a mosókonyhában lenni, hanem elöl volt három szoba, ők a két utcaiban laktak, és a kisszobába télen nekünk be lehetett költözni. De a mosókonyhához is, most már így nevetek rajta, csodálatos emlékek fűznek. Például nagyon szeretem azt az emléket... Szeretem? Hát... Édesanyám mindig előre főzött egy hétre, mert dolgozott egész nap, ezért, amikor hazamentem az iskolából, csak meg kellett melegítenem az ebédet. Egyszer főzött egy hatalmas piros lábossal egy hétre való töltött paprikát. Tudod, a húsgombócok. Nem is kell ahhoz sokszor paprika, csak a húsgombóc, meg az a piros szósz. A mosókonyhában a plafon nem volt bepucolva. Fölülről a padlás földdel le volt fedve, alul pedig csak úgy rámeszelve. Volt egy öreg kandúrunk. Anyám kitette hűlni az asztal közepére a töltött paprikát, és szegény kandúr fönn a padláson pisilt, két deszka között pont belecsurgott a heti töltött paprikába. Anyám szegény, hát azt sem tudta, mit csináljon, sírt, nevetett, fogta, és kivágta az egészet úgy lábasostul az udvarra. Ráadásul új volt az a lábos, egy tízliteres. De szegény kandúrnak nem esett bántódása, nem tehetett róla.

Édesanyádat hogy hívták?

Andrási Viktória.

Hova valósi?

Nagyapám Erdélyből származott. A nagymamámat Bugyi Máriának hívták, ők meg Kunágotán* laktak, nagygazdák voltak. De én őt már nem ismertem.

Édesanyád mikor született?

Ó, nem tudom, nem tudom. Nem maradtak meg az iratok. Fia-talon meghalt, tizenvalahányban született. Harminc... majd-nem negyvenéves volt már, amikor születtem.

Apádat nem is ismerted?

Nem, őt elvitték az oroszok málenkij robotra,** amikor anyám engem várt. Apám beszélt a szláv nyelveket, és amikor vonul-tak visszafelé az oroszok, magukkal vitték tolmácsnak, aztán soha többet nem jött vissza. Jöttek olyan hírek, hogy hastífusz-járvány volt a hadifogolytáborban, és abba halt bele. Valami romlott halat kaptak. De azt még tudta, hogy gyereke lesz, vagy tán még azt is, hogy megszülettem, nem tudom. Ha valaki ha-zajlott, akkor hozott onnan híreket, hogy kivel mi történt. Így tudta meg anyám, hogy meghalt.

* Kunágotá: Község az Alföld délkeleti részén, a román határ közelében. Legközelebbi városok: Battonya, Mezőkovácsháza. A település neve az először betelepülő kunokra, és a falu egykori templomának védőszent-jére utalhat.

** Málenkij robot: A magyar történelmi emlékezet részeként megőrződött kifejezés. A második világháború után a szovjetek által megszállt országokból kényszermunkára elhurcoltakkal történt eseménysor magyar nyelvű elnevezése arról a sokak által átélt élményről, amikor a háború borzalmait átvészelt civileket romeltakarításra való hivatkozással elhurcolták a hadifoglyok és külföldi internáltak részére a Szovjetunióban létrehozott táborrendszer (GUPVI) valamelyik munkatáborába. A fegyveres szovjet katonák a fogolylétszámot kipótolandó összefogdostak civileket is, bárkit, akit az utcákon, gyárakban vagy a kórházakban találtak.

Apádnak mi volt a foglalkozása?

Kertész volt. Putnoky Móric grófnál volt főkertész.

És hogyhogy beszélt szláv nyelveket?

Hát ott azért Felvidéken könnyű volt.

Anyádnak mi volt a foglalkozása?

Édesanyám, ő dolgozott mindig. Nagyon jól főzött. Pesten is volt cselédlány meg szakácsnő.

Volt egy Horthy-birtok Kunágota mellett, a Vörös Kupa, úgy hívták. Horthy sógoráé, Urbán Péter báróé volt. Ott sokszor volt nagy vendégjárás, vadászatok, lakomák. Egy ilyen lakomára anyám sütötte a rétest. Akkor 16-17 éves lehetett. Másnap hívta a házigazda felesége, és mutatott az asztal alá, hogy amit az urak az asztal alá bedobáltak pénzt, az a magáé, Vicuska, mert azt mondták, hogy ez azé, aki a rétest sütötte. Egész szép summa volt, és akkor azzal a pénzzel jött föl anyám Pestre. Először ezeknél az Urbán báróéknál szolgált, és miután jól főzött, meg hát nagyon rendes volt, kézről kézre adták, szóval nagy keletje volt neki.

Azért jött föl tulajdonképpen Pestre, hogy megkeresse a hozományra valót? Mert ez akkor szokás volt.

Nem, nem, azt hiszem, neki nem jutott eszébe ilyesmi, ahhoz túl intelligens volt. Egyszerűen el akart a faluból szakadni.

Apáddal Pesten ismerkedett meg, vagy akkor, amikor visszament Kunágotára?

Nem. Egy Károlyi grófnő feleségül ment Putnoky Mórchoz, és akkor anyámat mint szobalányt vitte magával a grófnő, apám meg Putnokynál volt főkertész, így ismerkedtek meg. Apám már özvegyember volt. Azért vagyok én Piroska, mert apám-

nak a fiatalon meghalt feleségét Piroskának hívták, és anyám tiszteletből engem Piroskának nevezett el.

Ezek szerint anyád későn ment férjhez.

Későn, későn. A kor fogalmai szerint mindenképpen.

Mondod anyádról, hogy intelligens volt. A benned lévő szellemi éhséget tőle örökölted?

Valahogy ő születetten intelligens volt. Miután apámat nem ismertem, csak hallomásból tudom, hogy ő is az volt. Egyéb-ként apámra hasonlítok külsőleg, ahogy a fényképek alapján meg tudom ítélni. Ő is nagyon intelligens ember lehetett, meg a szakmájában megbecsült ember, ahogy anyámtól tudom. Nagyon-nagyon hallgató, szűkszavú ember volt, palócosan beszélt, mert ugye palóc volt. Anyám mesélte viccesen, hogy félénkenként egyszer megkérdezte tőle apám: érted-e, kedvesem? Így, hogy árted-e kádvesem? Ő meg mindig értette, hát nem volt miről beszélgetni. Úgyhogy körülbelül így telhettek a napok.

Hány évig éltek együtt?

Fogalmam nincs. Sokáig apám nekem egy fél csizma volt, föl-akasztva a spájzban, mert az maradt meg utána, és nagyon kicsi lába lehetett, ahogyan emlékszem arra a csizmára. Vágyakozva néztem a csizmát, hogy az ott apuka. Mostanában itt volt Pozsonyból egy újságíró, hozott egy könyvet, amiben a Gömörből* málenkij robotra elhurcoltak szerepelnek, és apám is benne van.

* Gömör és Kis-Hont vármegye: Közigazgatási egység a Magyar Királyság területén 1802-től kezdve, amikor Gömör vármegye egyesült Kis-Hont kerülettel. Területén jelenleg Szlovákia és Magyarország osztozik.